

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

تأثیر سیما و منظر شهری در میزان افسردگی و افزایش خشونت در بافت فرسوده (نمونه موردی منطقه ۱۲ تهران)

نازنین تدینی^۱، -رضا محبی^۲

۱- کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه غیاث الدین جمشید کاشانی، قزوین، ایران

۲- استادیار گروه معماری و شهرسازی، دانشکده عمران و مکانیک، دانشگاه غیاث الدین جمشید کاشانی، قزوین، ایران

چکیده:

بیان مسئله: فضا یکی از اصلی ترین و مهم ترین بسترهای نیاز انسان و یکی از مفاهیم مرتبط رابطه انسان و معماری بوده و فضا و محیط پیرامون، تأثیر بسزایی در سلامت افراد دارد، در همین راستا محیط زندگی فردی یکی از مولفه های تأثیرگذار در سلامت روان می باشد. لزوم این پژوهش شناخت و تأثیر مولفه هایی نظیر سما نامناسب شهری، عدم توازن همسایگی، متریکال ناهمگون و تأثیر آن در رشد و افزایش خشونت و نزاع و چگونگی کاهش مولفه های ذکر شده در بررسی موردی منطقه ۱۲ تهران صورت گرفته است.

هدف پژوهش: معرفی مولفه های معماری منظر و طراحی شهری، کاهش افسردگی و خشونت در فضا و استفاده از رنگها و نظم و تأثیر آن در سلامت روان می باشد.

روش پژوهش: به منظور پاسخگویی به پرسش های پژوهش حاضر، سعی بر جمع آوری اسناد پژوهش های مربوط و جمع آوری نظر متخصصین روانشناس و طراحان با روش مصاحبه پرسشنامه پرداخته و روابط داده ها با آزمون ناپارامتری فریدمن از طریق نرم افزار SPSS مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. نتیجه گیری: سیما و منظر شهری نامناسب می تواند تأثیرات مخربی روی روح و روان انسان گذاشته و باعث جرمخیزی یک منطقه و محله و همچنین یک جامعه گردد.

واژگان کلیدی: سیمای نامناسب شهری، افسردگی، سلامت روان - فضاهای جرم خیز

(۱) مقدمه:

منظر محیط پیرامون فرد بوده و به فضای ملموس و قابل روئت اطلاق میگردد. در معنای دیگر منظر بر ذهنیتی دلالت دارد که به واسطه مواجه شدن با فضای کالبدی در ذهن فرد شکل میگیرد. منظر پدیده ای ترکیب شده از عینیت و ذهنیت بوده، و در اکثر تعاریف استحکام ارتباط بین انسان و طبیعت تأکید شده است. منظر روح مکان محیط های شهری، علاوه بر زنده نگه داشتن شهر، می تواند اعضای جامعه را در حالت های روحی مناسبی نگه دارد، و به عنوان یک چهارچوب، فضایی برای فعالیت های ارتقاء دهنده سلامت در محدوده جسمی، روحی و اجتماعی عمل نماید. (الناز عباسیان و دیگران - مقاله پژوهشی آبان ۹۹)

طی پژوهش های مختلف، اختلالات روانشناختی و افسردگی در صدر بیماری های مدرن شهری می داند. (نظری و دیگران، ۱۳۸۸) محیط زندگی فرد یکی از عوامل تأثیرگذار در سلامتی روان می باشد. که میتوان باعث خشونت و نزاع یا شادی و آرامش گردد، در همین راستا شناخت بافت فرسوده و نیازهای فردی و تشویق افراد به ساخت بستری مناسب تر می تواند مانع از آسیب های روانی جدی گردد و یکی از ویژگی های بافت فرسوده و عدم بهتر شدن آن وجود قشر کارگر و مهاجرین از شهرهای دیگر و گاه کشورهای همسایه بوده که به دلیل کمبود بودجه مناطق مرکزی و قدیمی شهر را برای اسکان خود انتخاب گردیده ازدحام و فزونی ساخت و سازهای غیرمجاز و غیر اصولی این مناطق را به بافتی ناهنجار و نامناسب تبدیل کرده است. گرچه فرسودگی بناها در این مناطق ویژگی مهم بافت فرسوده است ولی ویژگی بارز این نوع

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

بافت نیست. از معضلات بافت فرسوده و تاثیر آن در سیما و منظر شهری می توان به کمبود امکانات و سرانه های تفریحی، فرهنگی و اجتماعی مانند پارک ها و فرهنگسراها و غیره، زیر ساخت های نامناسب شبکه های آب و برق، نبود شبکه های مناسب ارتباطی از قبیل معابر و گذرگاهها، کمبود امنیت و بالابودن تراکم جمعیتی از شناسه های این منطقه اشاره کرد که تمام مولفه های مذکور عوامل افسردگی می باشد، تاثیر برخی حوادث مانند کم بودن عرض معابر برای عبور و مرور وسایل نقلیه در مواقع اضطرار، بروز زلزله و بناهای نا ایمن، فاضلابهای روباز و غیره به وضعیت بحرانی این مناطق میتوان پی برد و با جایگزین شدن حاشیه نشینان، مهاجران و افراد سائل، بافت فرسوده به محلی ناامن و مساعد برای رشد انواع جرایم و ناهنجاری های اجتماعی گردیده است که تحقیقات جرم شناسی نشان میدهد آمار جرائم با تراکم جمعیتی در نقاط فرسوده شهر رابطه مستقیم دارد و این مناطق به مناطق جرم خیز شهری تبدیل شده و درصد افسردگی و نزاع و خشونت در این مناطق بیشتر است. در همین راستا پرسش بر این است که محیط و منظر پیرامون چگونه میتواند در سلامت روح و رشد افسردگی و خشونت تاثیر گذار باشد؟ در پژوهش حاضر تاثیر سیما و منظر شهری در میزان افسردگی و خشونت در بافت فرسوده در منطقه ۱۲ تهران مورد بررسی و تحقیق قرار گرفت.

۲) پیشینه پژوهش:

مناظر شهری آشفته و فاقد عناصر طبیعی، باعث ایجاد ترس، خشونت، استرس، افسردگی و کاهش تمرکز در افراد می گردد. مدیریت در طراحی همگون عناصر محیطی نقش قابل توجهی در افزایش سلامت روان شهروندان خواهد داشت. (عباس ارغان و دیگران: ۱۳۹۷). امروزه تاثیر سیما و منظر شهری به دلیل وجود کاربری های مختلف، از تاثیرگذارترین عناصر شهری در زندگی روزمره شهروندان محسوب می شود. متأسفانه بی توجهی به ابعاد اجتماعی در طراحی شهری، آثار نامطلوبی به الگوهای رفتاری شهروندان در خیابان ها داشته است. رویش و تولید برخی ناهنجاری های خلقی دستخوش و زائیده محل سکونت در فرم محل سکونت است. با استناد به گزارشات مقالات متعدد فرم ساختمانهای محل سکونت، محیط طبیعی و زیست محیطی به علت حضور بیشتر فرد و اقامت در آن محل، بر رفتار و خلق و خوی افراد ساکن در آن تاثیر بسزایی دارد. (کریستیان نوربرگ شولتز- ۱۹۸۰) کیفیت فضاهای مسکونی (اعم از درونی و بیرونی) می تواند با برآورد میزان رضایت یا رفاه استفاده کننده از آن مورد ارزیابی قرار گیرد. اندازه گیری میزان کیفیت محیط شهری پیچیده و متأثر از مجموعه عوامل فراوانی است. (فیروزی و همکاران: ۱۳۹۳: ۲۱). اصطلاح کیفیت زندگی (QOL) به بهزیستی عمومی افراد و جوامع اشاره دارد. (الفتی، ۲۰۱۴، ۳۱۶) در واقع کیفیت محیط ایمنی هرآنچه به ارتقاء زندگی مردم منجر شود. در این میان، یافت های قدیمی به دلیل قدمت و فرسودگی و تخریب ناشی از آن و کمبود و حتی نبود تاسیسات و تجهیزات شهری، دچار نارسایی هایی در پاسخ گویی به نیازهای امروز شده است. (شماعی و دیگران، ۲۵: ۱۳۹۲). در صورت عدم توجه به کیفیت محیط شهری، نقش تاریخی و هویت محله ای اینگونه محلات دستخوش تغییرات جدی است. منظور از فرسودگی همان ناکارآمدی و کاهش کارایی بافت نسبت به میانگین بافت های شهری مکان مورد بررسی است. پیامد فرسودگی بافت که در نهایت منجر به از بین رفتن منزلت آن در میان شهروندان گردیده، در اشکال گوناگون از جمله کاهش یا فقدان شرایط زیست پذیری و ایمنی و نابسامانی کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و تاسیساتی در بافت شناسایی می گردد. (پوراحمدو دیگران، ۱۳۹۴).

جدول روش تحقیق:

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

ردیف	پژوهشگر/نظریه پرداز	عنوان	نظریات / نتایج پژوهش	سال	محل انتشار
۱	آرام و فرخی	تاثیر طراحی شهری بر ارتقاء کیفیت محیطی و الگوهای رفتاری شهروندان	فعالیت های انسانی یا الگوهای رفتاری بیش از آنکه تحت تاثیر عوامل محیطی باشد، از عوامل فرهنگی تاثیر می پذیرد. اما نمیتوان عوامل محیطی بر فضای شهری را بی تاثیر دانست.	۱۳۹۲	اردبیل
۲	AL ET DIENER	اهمیت بعد کالبدی و اجتماعی در زندگی مطلوب	تفاوت رفتارها در محیط های مختلف	۲۰۰۳	بریتانیا
۳	پاکزاد	مبلمان شهری از منظر و هویت شهر	منظر شهری آن بخش از محیط و یا فرم شهر است که بر روی کنش و واکنش ها شخص و نتایج و اعمال وی موثر است. منظر جنبه عینی یا قابل ادراک محیط است.	۱۳۹۵	تهران
۴	ادوارد هال	تفاوتهای عمده فرهنگی طبق نظریه هال	ادراک دارای جنبه فرهنگی بوده و فرهنگ یکی از عوامل موثر در هرنوع احساس است.	۱۹۷۶	بریتانیا

مبانی نظری:

منظر شهری: فضای شهری عینیتی قابل ادراک بوسیله ی شهروندان است که اطلاعات ارسالی از آن، فقط اطلاعات کالبدی و بصری نیست، بلکه اطلاعاتی است که توسط کلیه ی حواس ادراک می گردد. لذا منظر یک فضای شهری، کلیه ی اطلاعات موجود از فضا است که توسط حواس، قابل دریافت بوده و در فرآیند ادراک پردازش میگردد. اطلاعاتی از فرم، عملکرد و معنای فضا. از این رو شاخص های یک منظر در سطوحی متعدد، از سطحی تا بنیادی، خود را در این فرآیند مطرح و نمایان می سازند.

گر چه منظر شهری واژه ای نو در زبان فارسی نیست، اما از نظر تعریف، دارای حد و مرز مشخص و معینی نمی باشد. بررسی ادبیات منظر، بیانگر وسعت موضوع، مفاهیم و تعاریف گوناگون آن است. برای دست یابی به تعریف درست و همچنین حوزه تحت نفوذ منظر شهری، در ابتدا آرای برخی صاحب نظران در این حوزه مورد بررسی قرار می گیرد. (علی یوسفی: ۱۳۹۳)

در نگاه "کوین لینچ" شهر مانند یک بنای نفیس معماری، ساختمانی است که در فضا قد بر می افرازد، با این تفاوت که مقیاسی بزرگتر دارد و تنها با گذشت زمان شکل خود را می یابد. (لینچ-۱۳۸۷). با این نگاه لینچ به دنبال پیدا کردن فرم خوب شهر، کیفیت بصری در شهر را مد نظر قرار مای دهد و خوانایی محیط را بررسی می کند و برای دریافت آن، به دنبال کشف تصاویر ذهنی شهروندان از شهر است؛ تصاویری که تنها به شرح کیفیت کالبدی و بصری محیط خواهد پرداخت. به اعتقاد جهان‌شاه پاکزاد نیز، منظر شهری چیزی است، عینی و منظر ذهنی معنایی نخواهد داشت جز چیزی که به چشم آید ولی به چشم

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

دل، (پاکزاده، ۱۳۸۵) او معتقد است منظر شهری کلیه مطالعات موجود از فضاست که توسط حواس قابل دریافت بوده و در فرآیند ادراک پردازش می گردد. اطلاعاتی از قبیل:

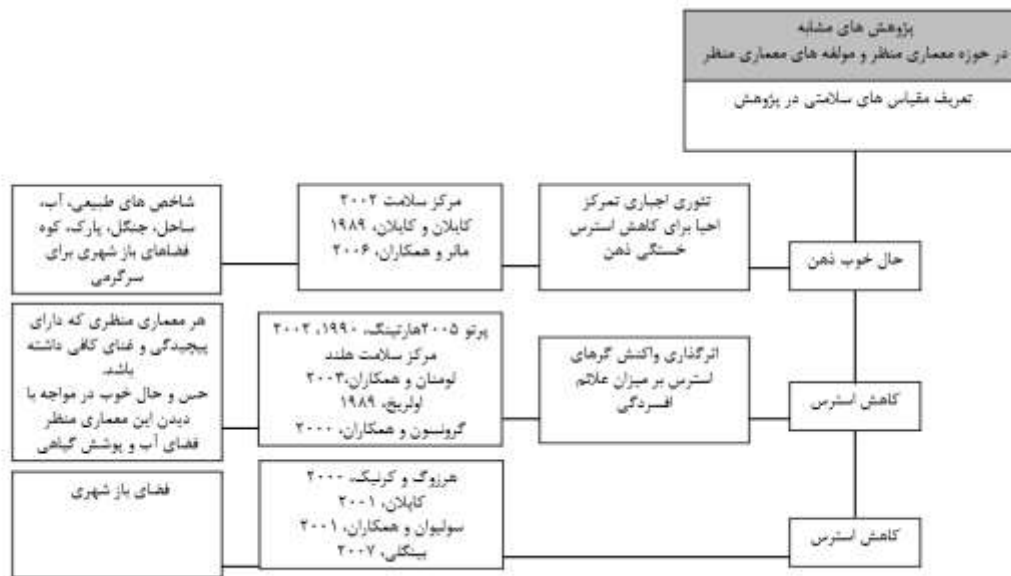
فرم، عملکرد و معنای فضا و همچنین بخشی از شکل شهر است که ناظر آن را دریافت می کند. به عبارتی شکل شهر در اولویت منظر شهری به کیفیت مستقیماً محسوس تبدیل می شود، یعنی منظر شهر، عینیت قابل ادراک و فضای مورد ادراک ما از واقعیت موجود شهر پیرامون ماست. (حبیب، ۱۳۸۰، به نقل از رسولی و رحیم دخت، ۱۳۸۸)

افسردگی: علائم افسردگی و رابطه آن با شهر افسردگی، بیماری است که فرد برای مدتی طولانی احساس غم و درماندگی میکند؛ بدن، خلق و افکار، درگیر شده و موجب تغییر در عملکرد طبیعی فرد میشود. (Williams, Gibbs & tregear, 2011). از هر ۳ نفر، یک نفر در مقطعی از زندگی، دچار افسردگی میشود. درجات افسردگی، خفیف، متوسط و شدید است و علائم آن، از جمله اختلالات در خواب، احساس غم، عدم تمرکز در تفکر، کاهش تحرک و نداشتن انرژی الزم است (صادقی، ۱۳۹۴) افسردگی متوسط مرحله بعدی افسردگی خفیف بوده و علائم آن، نسبت به افسردگی خفیف شدیدتر است. در افسردگی متوسط علائم به اندازه‌های شدیدند که میتوانند باعث مشکلاتی در خانه و محل کار شوند (Lee, 2017). بر مبنای تعریف سازمان جهانی، سالمی با ابعاد جسمی، روحی-روانی و اجتماعی تعریف میگردد. (مطلبی و وجدانزاده، ۱۳۹۴). بیماریهای روانی میتواند زمینه‌ساز بیماریهای جسمی شود. افسردگی با تغییر شاخصهای زیستی، علائم جسمانی خاصی چون بیماریهای قلبی، ریوی، کاهش یا افزایش وزن، تغییر ضربان قلب (Gehl, ۲۰۱۷). فشار خون، تغییرات مغزی و سطح کورتیزول را به وجود می‌آورد (صادقی، ۱۳۹۴). بنابراین با ساماندهی عناصر محیطی و کاهش هریک از تغییرات شاخصهای زیستی میتوان علائم افسردگی را کاهش داد.

علائم افسردگی						
اختلالات خواب	احساس غم و اندوه	عدم تمرکز و تفکر	کاهش تحرک	کاهش یا افزایش انرژی	درد جسمانی	از دست دادن علاقه

علائم افسردگی. مأخذ: نگارندگان

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

پژوهش های معماری منظر به مولفه های متاثر در سلامت روان و علائق افسردگی. ماخذ: نگارندگان

فضا های جرم خیز: فضا گستردهای از مکان است که در آن پدیده ها شامل پدیده های محیط طبیعی، جمعیت و فعالیت و کارکرد، چشم انداز خاصی را خلق میکنند. فضای شهری از جمله ساختمانها، خیابانها، میدانها، پارکها و فضاهای فعالیتی که نظارت عمومی و کنترل نامناسبی نداشته باشند تبدیل به فضای جرم خیزی یا جرمزا میشوند. در ادبیات شهرسازی فضاهای بی دفاع و جرم خیز شهری غالباً دارای ویژگیهایی از جمله: ساختمانهای فرسوده و متروکه، کنجهای یا فضاهای مرده و کوچه های تنگ و باریک، تقاطع های نابسامان، زیرگذرها زیرپلها که دارای عدم روشنایی و نور کافی در ساعات مختلف شبانه روز، نداشتن رؤیت بصری از فضاهای اطراف به عنوان فضاهای بیدفاع و جرم خیز هستند. امنیت شهری امروزه بهعنوان مهمترین مباحث برنامه ریزی شهری و ساماندهی شهری است. یکی از مهمترین عوامل امنیت در یک شهر و کشور زیر ساختهای سخت افزاری امنیت است که موجب توسعه پایدار شده و زمانی ایجاد میشود که امنیت روانی وجود داشته باشد و امنیت روانی خود نیز ناشی از احساس امنیت است و احساس امنیت نمایشی از تلاش همگانی برای ایجاد جامعه سالم است. هر کشوری برای اینکه به توسعه پایدار دست یابد نیاز به احساس امنیت دارد. احساس امنیت یا ناشی از فرد است و یا ناشی از محیطی است که فرد در آن زندگی میکند. امنیت یک پدیده ادراکی است و بیشتر به احساس روانی شهروندان از عوامل تهدیدکننده مانند جرم برمیگردد و ممکن است میزان احساس امنیت فرد با واقعیت خارجی میزان عوامل تهدیدکننده تطابق نداشته باشد یا برعکس، متناسب با میزان عوامل تهدیدکننده، میزان احساس امنیت فرد نیز در نوسان است. به سخن دیگر، امنیت به معنای رهایی از ترس و تهدید یکی از نیازهای اساسی انسان است. هر یک از ابعاد مختلف امنیت موضوع کار رشته های مختلف بوده است. در ادبیات شهرسازی مفهوم امنیت به معنی امنیت شهری و امنیت در فضاهای شهر مطرح است. زمینه نظری شروع مباحث جرمشناسی را باید از مکتب جامعهشناسی شیکاگو و مطالعات اولیه اکولوژی شهری دانست. جین جیکوبز معتقد بود مساله عدم امنیت بسیاری از شهرها، گروههای جمعیتی بزهکار یا فقیر نیست بلکه آنها به عنوان یک نقطه شهری، از نظر فیزیکی قادر به اعمال امنیت و سرزندگی نیستند. بر طبق نظریه چشمان خیابان جیکوبز، از مهمترین مؤلفه های برقراری احساس امنیت در خیابانهای شهری گشوده بودن چشمهایی رو به خیابان (قرارگیری ساختمانها رو به خیابان) است. این نظریه یک پیشنهاد روششناسی طرحی است که بر اساس آن با بکارگیری طراحی مناسب و هدفمند محیط انسان ساخت معماران و شهرسازان

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

میتوانند مجال ترس از جرم و تبهکاری را کاهش داده و کیفیت زندگی را بهبود بخشند. به وسیله پنج اصل قلمرو، نظارت طبیعی، کنترل دسترسی، حمایت از فعالیت و تعمیر و نگهداری، (C-P-T-E-D1) در محیط اعمال میشود. مفهوم بنیادی برنامه پیشگیری از جرم از گذر طراحی محیطی بر این اساس استوار است که بافت کالبدی شهر را میتوان به گونه های شکل داد که سبب کاهش جرم و یا ترس از وقوع جرم و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی گردد (Colquhoun: ۱۳۹۰: ۱۰). راهکارهای ایمنسازی فضاهای کالبدی با استفاده از اصول پیشگیری بزهکاری از طریق طراحی محیطی از جمله مباحث مهم در نگرش فرصت محیطی و بزهکاری است. این رویکرد این امکان را میدهد تا با طراحی کالبدی از طریق طرح کالبدی ساختمان و طراحی و دسترسی به اماکن جرمخیز، بتوان از ایجاد محیطهای مناسب برای جرم و جنایت پرهیز کرد و بازدارندهای برای ارتکاب جرایم بود. این امر از آن جهت مهم است که امروزه در فرآیندهای طراحی فضای شهری کمتر به تواناییهای نهفته مناطق شهری در ساختمانها در کاهش و یا جلوگیری از جرایم توجه میشود (پورجعفر و همکاران، ۱۳۹۰) از جمله اهداف طراحی محیطی عبارتند از: کاهش جرم و ترس از رفتار مجرمانه، کاهش فرصت های جرم، تقویت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی برای کاربران فضا، تاکید بر ممانعت و پیشگیری به جای دستگیری و مجازات.

بافت فرسوده: بافت فرسوده شهری به عرصه هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می گردد که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره، تاسیسات، خدمات و زیرساخت های شهری آسیب پذیر بوده و از ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی برخوردارند. این بافت ها به دلیل فقر ساکنان و مالکان آنها، امکان نوسازی خود به خودی را نداشته و سرمایه گذاران نیز انگیزه ای جهت سرمایه گذاری در آن را ندارند. (ندیم، ۱۳۸۹)

محدوده مورد مطالعه:

منطقه مورد مطالعه در این پژوهش، محله قیام یکی از محله های جنوب شرقی تهران بوده که این محل جزئی از منطقه ۱۲ تهران بشمار رفته و در حال حاضر از سمت شمال به بزرگراه محلاتی، خیابان پانزده خرداد، خیابان تمدن، و از شرق به خیابان هفده شهریور، از سمت جنوب به میدان خراسان و خیابان خراسان، و از سمت غرب به میدان قیام، خیابان ری و خیابان مولوی منتهی میگردد. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ این منطقه جمعیتی بالغ بر ۲۴۰۰۰۰ نفر داشته که تا به امروز تغییر نموده است. مساحت این منطقه برابر با ۱،۶۰۰،۸۳۵ می باشد.

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

محله های منطقه ۱۲ - حوزه بندی شده

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

منطقه ۱۲ تهران به دلیل وجود بناهای تاریخی و مذهبی و غیره وزن تاریخی سنگینی داشته و شناخته تر و بیشتر در معرض ازدحام و شلوغی می باشد.

یافته ها:

سیمای شهر: با تحقیقات انجام شده در محله مذکور، به لحاظ بصری و سیما و منظر شهری شامل اغتشاشات و بی نظمی فراوانی است. با کمی تامل و تفکر روی موضوع مورد پژوهش می توان به وجود این بی نظمی ها در تمام نقاط و سیمای این محل پی برد. عوامل متعددی مانند نماهای نامناسب با متریاال های ناهمگون، تجهیزات شهری فرسوده، ساخت و سازهای غیر اصولی، مبلمان ناهماهنگ شهری، عدم رعایت پرسپکتیو مناسب در کوچه ها و خیابانها، عقب نشینی و جلوآمدگی بناها و غیره، همه و همه در به وجود آوردن سیمای نامناسب شهری نقش داشته است.

نماهای شهری: تک بناها باید تابع یک کلیت و اصول مشترک باشد و اگر هر بنا بصورت مجزا عمل نماید آشفستگی و ناهمگونی نتیجه آن است. اتفاقی که بسیار در این منطقه به چشم می خورد. طبق نظریه روانشناسان، محیط در پرورش و رشد ذهن و احساس و کالبد افراد نقش بسزایی دارد. یکی از معضلات بناها در این منطقه، در صورت داشتن بالکن یا تراس، تبدیل شدن آن به انباری یا محلی متروک بوده که در تلاقی چشم با آن، فرد دچار احساس ناخوشایند اضطراب و آشفستگی می گردد. یا عقب نشینی برخی بناهای نوساز و در کنار آن بناهای قدیمی که دچار شکستگی هایی گردیده و همان شکستگی ها و تورفتگی ها

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

محلی برای سکنه افراد بی خانمان و معتادان و ایجاد فضایی نا ایمن شده و در دراز مدت چهره و سیمای محله را با یک آشفتگی و عدم تناسب و هماهنگی مواجه نموده است.

خیابان ها و کوچه ها: خیابان های این محل به دلیل وجود بافت قدیمی بسیار باریک بوده و کوچه ها در این محل فقط برای دسترسی فردی است و هیچ وسیله نقلیه ای نمی تواند از آن تردد کند. و همچنین خدمات رسانی به شهروندان در مواقع ضروری و اضطراری ممکن نبوده و خود این فضاها از لحاظ روانشناسی به فرد حس خفگی، اضطراب را القاء می نماید و همه زمینه ساز افسردگی می باشد.

الحاقت نما: اضافه نمودن انباری با مصالح ناپایدار به بنا، کانال کشی ها و نصب کولر در مقابل نمای ساختمان و پنجره ها، از عوامل اغتشاش بصری شهری و منظر نامناسب در محیط های مسکونی می باشد. الحاقات دیگری که در این منطقه به چشم میخورد شامل:

- ۱- نصب ایرانییت فلزی و پلاستیکی در بنا.
- ۲- چسباندن آگهی های تبلیغاتی فراوان روی بدنه بنا و درب ها و دیوارها.
- ۳- نصب بدون نظم و عدم رعایت مقررات در مورد تابلوها.
- ۴- نصب لوله های بخاری در نما.
- ۵- قراردادن اجناس در حریم پیاده رو ها توسط ملک های تجاری.

نمای رها شده: بسیاری از ساختمانها فاقد نامسازی بوده و مهم ترین دلیل این امر نبود شرایط اقتصادی مناسب در این محدوده بوده و عملیات ساختمانی رها شده و ساختمان های بدون نما خود باعث آشفتگی و سیما و منظر نامناسب شهری بوده و سیما و جداره شهری را ذائل می نماید.

خط آسمان: خط آسمان عنصر بصری منظر شهری بوده و در وحدت بخشیدن به شهر نقش بسزایی داشته که در بیشتر فضاهای شهری تعریف نشده است. خط آسمان خیابان ها حد نهایی تاج بناها و فصل مشترک کالبد خیابان با آسمان است. که در این محله و خیابانها خطر آسمانی وجود نداشته که خود یکی از فاکتور های سیمای نامناسب شهری است.

مصالح: طرح ها و مصالح نمای ساختمان ها در حوزه همسایگی باید با یکدیگر هماهنگ بوده و هماهنگی مصالح نمای ساختمانها برای ایجاد حس همگونی در بخش های مختلف خیابان ها لازم است و تنوع در عین هماهنگی در کیفیت نمای شهری نقش بسزایی دارد. ولی متأسفانه در منطقه ۱۲، این مقوله رعایت نشده و بناها بصورت تکی و متمایز از بافت همجوار عمل نموده و باعث سیمای نامناسب و آشفتگی شهری گردیده است.

فضاهای تجاری، تابلو های تبلیغاتی و دیوارنوشته ها و بنر های ترحیم: بررسی کاربری های تجاری در سطح این محل نشان میدهد که اکثریت به صورت فردی و سلیقه ای به ساخت و طراحی نما اقدام نموده و تفاوت های موجود در نصب تابلو ها و ورودی ها و سایبان ها و ارتفاع آنها باعث ایجاد حس ناهماهنگی و آشفتگی در بیننده ایجاد نموده و در همین راستا بنر های تسلیت براساس مطالعات روانشناسی ، باعث ایجاد حس غم و اندوه و افسردگی در فرد می گردد.

تاسیسات و تجهیزات شهری: تاسیسات شهری عناصر زیرساختی شهر بوده که عموماً از لحاظ کالبدی و بصری در هماهنگی با محیط پیرامون نبوده به عنوان مثال تجمع زباله ها، قرار نگرفتن سطل های زباله با یک نظم واحد و عدم ساماندهی و جمع آوری به موقع آنها اثرات مخربی از لحاظ بهداشتی و زیبایی شناسی داشته و باعث ایجاد سیما و منظر نامناسب می گردد.

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

تجزیه تحلیل یافته ها:

تاثیر سیما و منظر شهری در افراد
جرم خیزی در مناطق مرکزی و تخصص موردی در منطقه ۱۲ تهران
حس نابسامانی و آشفته‌گی در مناطق فرسوده
بی بهره بودن از خدمات دهی روزمره

براساس مطالعات محاسبات آماری صورت گرفته با مدل فریدمن از طریق نرم افزار SPSS، هرکدام از شاخص های مورد بررسی جداگانه با این آزمون بررسی شد تا موارد استخراج شده رتبه بندی و میانگین آنها محاسبه شود. در جدول ذیل میتوان رتبه فریدمن هر شاخص و نیز درجه آزادی و سطح معناداری آزمون را مشاهده نمود.

		محیط	ازدحام	پوشش گیاهی	تجمع نکردن	رنگ	عرض خیابان ها
N	Valid	11	11	11	11	11	11
	Missing	0	0	0	0	0	0

Statistics

		امنیت
N	Valid	11
	Missing	0

Frequency Table

		محیط				ازدحام					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent		
Valid	بسیار زیاد	4	36.4	36.4	36.4	Valid	بسیار زیاد	5	45.5	45.5	
	زیاد	5	45.5	45.5	81.8		زیاد	1	9.1	9.1	54.5
	تا حدودی	2	18.2	18.2	100.0		تا حدودی	4	36.4	36.4	90.9
	میانگین	11	100.0	100.0			کم	1	9.1	9.1	100.0
						میانگین	11	100.0	100.0		

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

پوشش گیاهی					تجمع نکردن				
	Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumulativ e Percent	Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumulativ e Percent	
Vali	بسیار زیاد	3	27.3	27.3	Vali	فقر	2	18.2	18.2
d	زیاد	3	27.3	54.5	d	کمبود نیروی انسانی	1	9.1	9.1
	تا حدودی	4	36.4	90.9		عدم همکاری ساکنین	1	9.1	36.4
	کم	1	9.1	100.0		بی مسئولیتی مسئولان	7	63.6	100.0
	میانگین	11	100.0	100.0		میانگین	11	100.0	100.0

عرض خیابانها					امنیت				
	Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumulativ e Percent	Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumula tive Percent	
Vali	بله	1	9.1	9.1	Valid	فقر فرهنگی	4	36.4	36.4
d	خیر	3	27.3	36.4		فقر	2	18.2	54.5
	تاحدودی	7	63.6	100.0		عدم نظارت مسئولین	4	36.4	90.9
	میانگین	11	100.0	100.0		سایر موارد	1	9.1	100.0
						میانگین	11	100.0	100.0

بحث: موضوع مورد مطالعه، تاثیر بافت و سیما و منظر شهری نامناسب در روحیه شهروندان آن منطقه می باشد.

نتیجه گیری: محل سکونت نقش بسزایی در رفتار افراد داشته و وجود ناامنی در محل زندگی و سیما و منظر نامناسب شهری باعث ایجاد اضطراب و پرخاشگری در افراد شده که منشاء بروز خشونت و نزاع می باشد. دعواهای خیابانی در روحیه شهروندان و کاربران آن محدوده باعث ایجاد حس ترس و اضطراب شده و در زندگی اجتماعی افراد تاثیرات مخربی دارد. حال راه حل برای بهتر شدن و کاهش اضطراب ایجاد فضاهای سبز مناسب در نماهای بنا و در خیابانها که فرد با دیدن سبزینگی موجود در محیط حس زندگی و آرامش را در وجود خود نمایان سازد و همچنین شهرداری و سازمانهای مرتبط با ایجاد طرح های تشویقی مناسب برای تجمع و بازسازی و نوسازی اقدامات لازم را بعمل آورده تا کوچه ها و خیابانها سازماندهی گردد و خیابانها و کوچه ها از معبر های باریک به معبر های استاندارد تغییر نموده و وقوع جرایم به حداقل خود رسد و حس ترس و اضطراب و خشونت کاهش یافته و قوانین مناسبی برای برچسب های تبلیغاتی و بنر های تبریک و تسلیت وضع گردد تا سیما و منظر شهری مناسبی به وجود آید و همه باعث کاهش آمار افسردگی در این محدوده گردد.

پیشنهادات: افزایش پارک ها و فضای سبز و ترغیب افراد به تجمع باعث ایجاد منظر شهری بهتر شده و از افسردگی افراد ساکن در آن محیط جلوگیری کرده که همین موضوع باعث کاهش خشم و خشونت گردیده و جامعه و محیط شادتری فراهم میگردد.

پانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

منابع:

- ۱- الناز عباسیان و محسن فیضی و اصغر محمد مرادی، (۱۳۹۹)، مولفه های معماری تاثیرگذار منظر شهری بر کاهش افسردگی بانوان از نظر متخصصین، نشریه علمی باغ نظر، آبان ۱۳۹۹.
- ۲- نظری و دیگران، ۱۳۸۸
- ۳- عباس ارغان و دیگران، ۱۳۹۷، بازشناسی رنگ در فضاهای شهری با تکیه بر روانشناسی محیط.
- ۴- کریستیان نوربرگ شولتز، ۱۹۸۰، کتاب روح مکان - به سوی پدیدار شناسی در معماری.
- ۵- محمدعلی فیروزی و مرتضی نعمتی، ۱۳۹۳، سنجش و ارزیابی شاخص های کیفیت زندگی.
- ۶- علی شمعی، احمد پوراحمد، ۱۳۹۲، تحلیلی بر سیاست ها و برنامه های بهسازی و نوسازی شهری در برنامه های توسعه کشور.
- ۷- احمد پوراحمد، ۱۳۹۴، سنجش کیفیت زندگی در قلمرو بافت فرسوده شهری مطالعه موردی: منطقه ۹ شهر تهران.
- ۸- علی یوسفی، ۱۳۹۳، جامعه و فرهنگ شهری: منظر شهری.
- ۹- جهانشاه پاکزاد، ۱۳۹۳، تجربه زیبایی شناختی محیط.
- ۱۰- سارا رسولی، سمیرا رحیم دخت خرم، ۱۳۸۸، ایجاد منظر شهری مطلوب در مسیرهای پیاده.
- ۱۱- Leo، ۲۰۱۷
- ۱۲- Gehl، ۲۰۱۷
- ۱۳- مطلبی، قاسم و وجدانزاده، ۱۳۹۴، تاثیر محیط کالبدی فضاهای درمانی بر کاهش استرس بیماران، تهران، هنرهای زیبا،
- ۱۴- صادقی، یوسف، ۱۳۹۴، نحوه پیشگیری از افسردگی، روانشناسی و علوم تربیتی.
- ۱۵- کولکوهن، ۱۳۹۰،